آسان سنڌي ڪتاب

چوٿين ڪلاس لاءِ

سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ، ڄامشورو

ڇپيندڙ: افريشيا پرنٽنگ پريس، ڪراچي.

هن ڪتاب جا سڀ حق ۽ واسطا
سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ، ڄام شورو سنڌ وٽ محفوظ آهن.
سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ، ڄام شورو سنڌ جو تيار ڪرايل
تعليم کاتي جو سنڌ صوبي جي پرائمري اسڪولن لاءِ
واحد درسي ڪتاب طور منظور ڪيل
ڪتابن جي نصاب جي جائزي واري قومي ڪاميٽيءَ جو سڌاريل

نگران اعليٰ: **پرويز احمد بلوچ**
چيئرمين، سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ

نگران: جمشيد احمد جوڻيجو

ليکڪ: ڊاڪٽر غلام علي الانا
ڊاڪٽر عبدالڪريم سنديلو

ايڊيٽر: ڊاڪٽر غلام علي الانا
اويس ڀٽو

ڪمپيوٽر ڪمپوزنگ: واحد بخش سولنگي

لي آئوٽ گرافڪس: هارون اياز ابڙو

هيءُ ڪتاب افريشيا پرنٽنگ پريس، ڪراچيءَ ۾ ڇپيو.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

سَبق پهريون

ڏَٽِي سبڳورو

هن ساري جَهانَ کي ڏٽيءَ سبڳوري پيدا ڪيو آهي. هُو اسان سَڀني جو خالقُ ۽ مالِڪُ آهي. هُنَ پَنهنجي قُدرَت سان زمينَ، آسمانَ، سِجُ، چَندُ ۽ تارا بڻايا آهن. هُنَ اسان جي سُکَ لاءِ پاڻي، اَناجُ ۽ بيُون اهڙيون ضروري شيُون پيدا ڪيون آهن.

الله سائين ڏاڍو مهربانُ ۽ ٻاجهارو آهي. هُو اسان سڀني توڙي ٻين ساهَوارن جي ڏِينهن رات سنڀالَ لهي ٿو ۽ روزِي رسائي ٿو.

هُو هَر هَنڌِ حاضر آهي. اسان هُنَ کي نٿا ڏسون، پر هُو اسان سڀني کي ڏِسي ٿو. اسان جيڪي ڪم ڪَريون ٿا، سي سَڀُ هُو ڄاڻي ٿو. اسان جا لِڪل ڪَمَ بہ هُنَ کان ڳُجها ڪين آهن.

ڏٽِيءَ سبڳوري اسان کي، انهيءَ لاءِ پيدا ڪيو آهي تہ چڱا ڪَمَ ڪَريون ۽ چڱي چال هَلُون.

اسان کي گهُرجي تہ ڏٽيءَ سبڳوري کي ياد ڪريون ۽ سَندس حُڪمَ تي هَلُون.

مشق

(الف) هيٺين جملن ۾ خال ڀريو:

1- هن ساري جهان کي .... پيدا ڪيو آهي.
2- هن پنهنجي قدرت سان .... ٺاهيا آهن.
3- الله سائين ڏاڍو .... ۽ .... آهي.
4- هُو هر هنڌ .... آهي.
5- هن اسان کي انهيءَ لاءِ پيدا ڪيو آهي ته ....
ڪريون ۽ چڱي .... هلون.

(ب) هيٺيان لفظ پنج پنج ڀيرا لکو:

خالقُ- ٻاجهارو- روزي- ڳُجها- حڪم.

(ج) هيٺيان لفظ پنهنجي جملن ۾ ڪم آڻيو:

ڏاڍي سڀڙورو- خالق- آسمان- مهربانُ- حاضر.

(د) پڙهو ۽ جملا پورا ڪريو:

1- اسان کي الله تعاليٰ جو حڪم آهي ته	محنت ڪر
2- مون کي استاد جو حڪم آهي ته	انصاف ڪريو
3- مون کي بابا جو حڪم آهي ته	قانون تي هلو
4- اسان کي سرڪار جو حڪم آهي ته	سچ ڳالهاءِ
5- اسان جو فرض آهي ته	سچ ڳالهايون
6- منهنجو فرض آهي ته	سچ ڳالهايان

مفت ورهاست لاءِ

سَبق پيو

مُنهنجا مِنِٺا مولا سائين!

پُونءِ جا، اُپَ جا، سپ جا سائِين!
منهنجا مِنِٺا مولا سائين!

سَرِنهَين جا گُلَ پيلا پيلا،
مٽرن جا گُلَ نيلا نيلا،
پوپَٽَ ناهيَئہ کهڙا سائين!
منهنجا مِنِٺا مولا سائين!

پيءُ جي دل ۾، ماءُ جي دل ۾،
پيڻ جي دل ۾، ياءُ جي دل ۾،
پيار کيو تو پيدا سائين!
منهنجا مِنِٺا مولا سائين!

الله سائين! ڏي ايمانُ،
يائر آهيون سپ انسانَ،
تنهنجا پانها، بندا سائين!
منهنجي مِنِٺا مولا سائين!

- استاد بخاري

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- الله سائينءَ جا چا أپايو آهي؟
2- شاعرِ الله سائينءَ کان ڪهڙي دُعا گهُري ٿو؟

(ب) هيٺيان لفظ لکو:

منڙا- پائر- سرنهين- پونءِ- أپ- پانها.

(ج) خال پريو:

- الله سائين ڏي ....
  .... آهيون سڀ انسان.

- تنهنجا پانها ....
  .... مولا سائين.

(د) ڏنگين مان لفظ چونڊي خال پريو:

1- سرنهين جا گُل .... ٿيندا آهن. (نيلا، پيلا، اَچا)
2- پيڻ ۽ پاءُ جي دل ۾............... پيدا ڪيو. (پيار، لالچ،نفرت)
3- الله سائين........... ڏي. (دولت، ايمان، صحت)

سَبق ٽيون

مير غلام محمد خان ٽالپر

مير غلام محمّد خان ٽالپر ٽنڊي باڳي ۾ جنم ورتو. تعليمي ۽ سماجي خدمتن جي ڪري، سندس نالو سنڌ ۾ وڏي عزت ۽ احترام سان ورتو ويندو آهي.

مير صاحب پاڻ وڏي جاگيردار هوندي به، پنهنجو وقت فقيري ۽ غريبيءَ ۾ گذاريندو هو. مال ملڪيت جي پيدائش جو وڏو حصو غريبن ۽ مسڪينن کي خيرات طور ڏيئي ڇڏيندو هو.

دنيا جي لاهين چاڙهين مان لنگهڻ ڪري، ڪيس غريبن جي حالتن جي گهڻي خبر هئي. انهيءَ ڪري ڪيس خيال ٿيو ته سنڌ ۾ غريبن ۽ مسڪينن جي ٻارن کي تعليم ڏيارڻ جو بندوبست ڪجي. انهيءَ ارادي سان هن پنهنجي ڳوٺ، ٽنڊي باڳي ۾ پهرين هڪ ننڍو انگريزي اسڪول کولڻ جو بندوبست ڪيو. ان سان گڏ بورڊنگ هائوس به کوليائين، جنهن ۾ شاگردن کي کاڌو پيتو مفت ڏيڻ جو بندوبست ڪيائين.

ڪجهه عرصي ڪان پوءِ شهر جي پاهران هاءِ اسڪول ۽ هاسٽل لاءِ هڪ عاليشان عمارت جوڙايائين، جتي ٻين سان گڏ غريب هارين جي ٻارن کي بہ آٽي تعليم ڏياريائين. اهو اسڪول اڃا تائين قائم آهي ۽ ”مير غلام محمّد ٽالپر گورنمينٽ هاءِ اسڪول“ جي نالي سان مشهور آهي.

مير صاحب هڪ رحمدل ۽ ديندار انسان هو. سرءُ جي موسم ۾ جڏهن لاڙ ۾ موسمي تپ پکڙجي ويندو هو، تڏهن هُو پنهنجي خرچ سان ڊاڪٽر گهرائي، ٽي مهينا غريبن جو مفت علاج ڪرائيندو هو.

مير صاحب زناني تعليم ۽ صحت لاءِ بہ خاص بندوبست ڪيو، ٽنڊي باگي ۾ ڇوڪرين جي تعليم لاءِ اسڪول کولايائين.

زالن جي علاج لاءِ هڪ ڊاڪٽرياڻي رکيائين ۽ ويم گهر بہ قائم ڪيائين. اهڙيءَ طرح لِڪَ ڇپَ ۾ پلائيءَ جا ٻيا اَنيڪ ڪم ڪيائين.

انگريز سرڪار سندس خدمتن جو قدر ڪندي کيس ”خان بهادر“ جو لقب ڏنو.

هن نيڪ ۽ سخي مرد سن 1932ع ۾ وفات ڪئي. هر سال ٽنڊي باگي ۾ سندس ورسي ملهائي ويندي آهي.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- مير غلام محمّد ٽالپر ڪٽي جنم ورتو؟

2- هُو ڪهڙي خاندان سان تعلق رکندو هو؟

3- هن غريبن جي ٻارن لاءِ تعليم جو بندوبست ڇو ڪيو؟
4- هن ڪهڙا خير جا ڪم ڪيا؟
5- انگريزن هن کي ڪهڙو لقب ڏنو؟

(ب) ڏنگين مان لفظ چونڊي صحيح جواب ڏيو:

1- ٽنڊي باگي جي ٻاهران (هاءِ اسڪول، اسپتال، مسافرخانو) قائم ڪيائين.
2- مير صاحب وڏي جاگيردار هوندي به (غريبي، تونگري، شان و شوڪت) واري زندگي گذاريندو هو.
3- (تعليمي ۽ سماجي، سياسي ۽ ادبي) خدمتن ڪري سنڌس نالو وڏي عزت ۽ احترام سان ورتو ويندو آهي.
4- مير صاحب (زناني تعليم، بواءِ اسڪائوٽس) جو پڻ بندوبست ڪيو.

(ج) هيٺين لفظن جا ضد لکو:

عزت – فقيري – هاري – سرءُ

(د) ڏنگين مان لفظ چونڊي خال پريو:

1- ٽنڊو باگو.................... ضلعي جو هڪ تاريخي شهر آهي.
(بدين، ٺٽو، سکر)
2- موسمي ٽپ .... جي موسم ۾ پڪڙبو آهي.
(بهار، سياري، سَرءُ)
3- ميرغلام محمّد ٽالپر جو نالو............ خدمتگارن ۾ شمار ٿئي ٿو.
(تعليمي، سياسي، ادبي)

مفت ورهاست لاءِ

سَبق چوٿون

ٻارَ جو ڪارنامو

ٻارو! اڄ اوهان کي نَوَن سالن جي هڪ ڏاهي نينگر جي ڳالهه ٿو ٻڌايان. الله رکيو نالي هِڪُ ڇوڪرُ، سنڌي چوٿين ڪلاس ۾ پڙهندو هو. هُو روزانو پنهنجي ڳوٺ ’بادَل پنهورَ‘

کان، دادو ڏانهن پڙهڻ ويندو هو. هڪ ڏهاڙي، عيد جي موڪل ڪري، ڳوٺ جي ٻين ڇوڪرن سان گڏجي، پَر واري ڳوٺ

’هيتَم جتوئي‘ ويو. گهُمندي گهُمندي هُو ريل جي پٽي تي اچي بيٺو. هن ريل جو پٽو ڀڳل ڏسي، خيال ڪيو تہ جيڪڏهن ريل گاڏي هِتان لنگهندي تہ ڪِري پوندي. اجان سوچي ئي رهيو هو تہ لاڙڪاڻي طرف کان ”موهَن جو دڙو ايڪسپريس“ ريلَ ايندي ڏٺائين. هُن چا ڪيو، جو ريل جي پٽي جي وچ تي بيهي، گاڏيءَ کي بيهارڻ لاءِ هٿ سان اشارا ڪرڻ لڳو. جڏهن گاڏي سندس ويجهو آئي تہ بہ هُو بيٺو رهيو! نيٺ گاڏي بيهجي ويئي. ڊرائيور ۽ گارڊ، ڀڃي ريل جو پٽو ڀڳل ڏسي، ڇوڪري کي شاباس ڏني ۽ کيس انعام پڻ ڏنو.

پاڪستان سرڪار بہ ڇوڪري جي ان نيڪ ڪم جو قدر ڪندي، کيس اسڪالرشپ ۽ ٻارهين ڪلاسَ تائين مفت تعليم ڏيارڻ جو اعلان ڪيو ۽ کيس انعام پڻ ڏنو.

ٻارو، جيڪڏهن اَللهُ رکيو ايڏي همَت نہ ڪري ها تہ ريل گاڏي پٽي تان ڪِري پوي ها ۽ ڪيتروئي جانِي ۽ مالي نقصان ٿئي ها. اسان کي بہ گهرجي تہ اهڙي وقت تي سِرَ جو سانگو نہ ڪريون ۽ پنهنجي جان جوکي ۾ وجهي بہ، ملڪ جي خدمت ڪريون.

مشق

(الف) خالي خانن ۾ اکر لکي لفظ ٺاهيو:

ن	ي		گ	ر
ا	ع	ل	ا	
ا	ن		ا	ن
ڏ		ا	ڙ	ي
ا	ن		ا	م

(ب) ڏنگين مان لفظ چونڊي صحيح جواب ٺاهيو:

1- الله رکيو نالي نينگر.................. ڪلاس ۾ پڙهندو هو.

(انين، ڏهين، چوٿين)

2- هُو روزانو .... پڙهڻ ويندو هو.

(دادو، جوهي، سيوهڻ)

3- عيد جي موڪل تي هُو.................... گهمڻ ويو.

(لَڪي، منڇر، هيتم جتوئي)

4- ريل جو پٽو .... ڏنائين.

(پيگل، جُڙيل، ڏار)

5- اُن خيال ۾ هو تہ لاڙڪاڻي طرف ڪان........... ايندي ڏنائين

(خيبرميل، ڪراچي ايڪسپريس، موهن جو دڙو ايڪسپريس)

(ج) هيٺيان لفظ پنج پنج ڀيرا لکو:

ڏاهي، ڳالهہ، ڳوٺ، هَٽ، ڏسي.

سَبق پنجون

صحت ۽ صَفائِي

گُلو، ڪهڙو نہ گدِلو ٿو ڏسڻ ۾ اَچين! مان سمجهان ٿو تہ ٻن ٽِن ڏينهن کان وِهِنجَڻ بہ ڇَڏي ڏنو اٿيئي. ڏِس تہ تو مان ڪهڙي نہ ڪِني بانسَ پيئي اچي.

شايد ڏندَڻ بہ ڪونہ ڏيندو آهين. ڪپڙا بہ ڪهڙا نہ ميرا اٿيئي. پَري ٿي بيهُہ! چوين پيو تہ مَٽي ۾ سُور ۽ ٽَپُ اٿم، سو چو نہ ٿيندُءِ! هيءُ سڀ گدلائيءَ کان ٿيو اٿيئي.

هاٺي ٻُڌُ: صُبح ٿئي تہ ڏندڻ ڏجي. تازي پاڻيءَ سان وهنجڻ ڪجي، صاف ڪپڙا پائجن. هَرويرو اُجن ڪپڙن پَهرَڻ جي ڪا ضرورت ڪانهي. ڪپڙا سادائي هجن، پر اجا اُجرا هجن.

صفائي ڪندين تہ سيکو پيو پائيندئي. صاف رهڻ ڪري، بيماري بہ ويجهي نہ ايندئي ۽ سدائين تندرست گذاريندين. جيڪڏهن توکي پنهنجي صحت جو خيال آهي تہ جيئن توکي چيو اٿم، تيئن وجي ڪج.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- ڪپڙا ڪهڙا پائڻ کپن؟
2- ڏندڻ ڏيڻ مان ڪهڙا فائدا آهن؟
3- صاف ڪپڙا ڇو پائڻ گهرجن؟

(ب) هيٺين لفظن جا ضد لکو، جيئن:

ميرا ______________ صاف

گدلو______________ ....

بانس______________..........

تازو______________ ....

سادا______________ ....

اُجا______________ ....

ويجهي______________ ....

(ج) غلط ڳالهين جي سامهون (x) نشان ڏيو ۽/صحيح ڳالهين جي سامهون (✓) نشان ڏيو:

1- صبح ٿئي تہ ڏندڻ ڏجي.
2- ڪپڙا سادا نہ پر اُجا پائڻ گهرجن.
3- صاف رهڻ ڪري بيماري ويجهي ڪانہ ايندي.
4- تازي پاڻيءَ سان وهنجڻ کپي.

مفت ورهاست لاءِ

سَبق ڇهون

نَعت

خُدا جو پيارو، اسان جو نَبِي،
سَدا جيءَ جيارو، اسان جو نَبي.

اَچڻ ساڻُ تَنهن جي، ٿِيو روشن جهانُ،
آهي نُور سارو، اسان جو نَبي.

بُڏا جي گناهَن ۾، تن لاءِ ٿيو،
کَنڌِي ۽ ڪنارو، اسان جو نَبي.

غَريبَن اَجهو، اَوڙ ۽ آسرو،
وَڏي شان وارو، اسان جو نَبي.

نَبِيّن ۾ پويون، نَبِي پاڪُ ٿيو،
سونهارو، موچارو، اسان جو نَبي.

- حڪيم فتح محمّد سيوهاڻي

مفت ورهاست لاءِ

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- خدا جو پيارو نبي سڳورو ڪير آهي؟
2- اسان جي نبي سڳوري صَلّيِ اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّمَ جي اچڻ ڪري جهان ڪيئن ٿيو؟
3- غريبن جو اُجهو ۽ آسرو ڪير آهي؟
4- نبين ۾ پويون نبي ڪير آهي؟

(ب) هڪ جهڙن آوازن وارا يعني هم قافيا لفظ ڳولهيو: جيئن:

پيارو ______ جيارو

نيارو______..........

وارو______ ....

سونهارو______ ....

(ج) هيٺيان لفظ پنج پنج ڀيرا لکو:

سدا- جيارو- نور- ڪَنڌِي- اجهو- اوٽ- سونهارو- موچارو.

(د) هيٺيان خال ڀريو:

○ خدا جو پيارو اسان جو نبي
.... اسان جو نبي

○ اچڻ سان تَنهن جي..............
آهي نُور سارو ....

سَبق ستون

سِنڌ

هيءُ سِنڌ جو نقشو آهي، سنڌ، پاڪستان جو ڏکڻ وارو صوبو آهي. سنڌ جي اُتر ۾ پنجاب، ڏکڻ ۾ عربي سَمُنڊ ۽ ڪَڇَ جو رڻ، اولهه ۾ بلوچستان ۽ اوڀَرَ ۾ هندستان جو راجپوتانا صوبو آهي.

اسان جي سنڌ ۾ تِيهَہ ضلعا آهن. سنڌ جي گاديءَ جو هنڌ ڪراچي آهي، جيڪو مشهور سامونڊي بندر پڻ آهي.

سنڌ کي سنڌوندي آباد ڪري ٿي. اها سنڌ جي وِچَ مان وهي، ڪيٽي بندر وٽ، عربي سمنڊ ۾ چوڙ ڪري ٿي.

هن صوبي جي لاڙڪاڻي ضلعي ۾ موهن جو دڙو جهونو يادگار آهي. سڄي دنيا مان، هن دڙي کي ڏسڻ لاءِ سياح ايندا آهن.

سنڌ صوبي جي ٻولي سنڌي آهي. شاهه عبداللطيف ڀٽائيؒ، سنڌ جو وڏي ۾ وڏو شاعر ٿي گذريو آهي. هن جي ڪلام جي ڪتاب کي ”شاهه جو رسالو“ چئبو آهي.

پاڪستان ۽ هندستان جي سڀني صوبن کان اڳ اسلام، سنڌ ۾ آيو، جنهن ڪري سنڌ کي ”باب الاسلام“ چيو ويندو آهي.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- سنڌ صوبي جي ڏکڻ ۾ ڇا آهي؟
2- سنڌ صوبي ۾ ڪيترا ضلعا آهن؟
3- سنڌ جو وڏي ۾ وڏو شاعر ڪير آهي؟
4- سنڌ کي "باب الاسلام" ڇو ٿو چئجي؟

(ب) ڏنگين مان لفظ چونڊي جملن ۾ خال ڀريو:

1- سنڌ پاڪستان جو .... وارو صوبو آهي؟
(اولهه، اُتر، ڏکڻ)
2- سنڌ ۾ .... ضلعا آهن؟
(پندرهن، ويهه، ٽِيهه)
3- .... سنڌ صوبي جي گاديءَ جو هنڌ آهي.
(ڪراچي، حيدرآباد، سکر)
4- ....سنڌ جو وڏي ۾ وڏو شاعر آهي.
(سچل، شاھ عبداللطيف ڀٽائي، سامِي)
5- سنڌ کي .... ندي آباد ڪري ٿي.
(سنڌو، حب، راوي)

(ج) هيٺيان لفظ ٻنج ٻنج ڀيرا لکو:

گهوڙو ______________ گهوڙا
صوبو______________ ....
نقشو ______________ ....
ڊڙو ______________ ....
وڏو ______________ ....

سَبق اَنون

مون کي پاڻِي پيار

مون کي ڏاڏي اُڃ لڳي آهي.
اَديءَ کان گلاس وَٺُ.
مون کي پاڻي پيار.
گُهگهيءَ مان پاڻي پيار.
هُوءَ ڏسُ، ٻاهَر اڱڻ ۾ گُهگهي آهي.
گُهگهي پِٽ وٽ آهي.
هاڻي گلاسَ ۾ پاڻي ڀَر.
صاف هَٿن سان گلاس ۾ پاڻي وِجُهہ.
هاڻي گلاس مون کي ڏي.
پوءِ، گُهگهي ڍَڪِ وٺان ڪَڻُ.
اها پَٽ تان کڻُ.
گُهگهي پَٽ تي نہ رک.
گُهگهي گهڙامَنجيءَ تي رک.

مشق

(الف) هينيان خال پريو:

1- مون کي ڏاڏي .... لڳي آهي.

2- مون کي .... پيار.

3- گُهگهِي.......................... وٺان ڳڻ.

4- گُهگهِي............................ تي رک.

(ب) هيٺيان لفظ پنج پنج ڀيرا لکو:

وٺڻ، پيارڻ، پرڻ، ڪٽڻ، رکڻ.

(ج) هيٺين لفظن جون معنائون لِکو:

اُج، اڳڻ، در، پَٽ، گهڙامنجي.

(د) ڪائڻ جي ڪن ٻه پنجن شين جا نالا لکو:

سَبق نائون

مڪليءَ جو سير

مڪلي ٺڪري سنڌ جي قديم شهر ٺٽي جي ويجهو قومي شاهراهه تي آهي. هتي ڪيترائي تاريخي آثار ۽ يادگار آهن. هتي هڪ وڏو قبرستان آهي. هن قبرستان ۾ سنڌ جي ڪن بادشاهن، اميرن، وزيرن، شهزادن، شهزادين، ولين، درويشن ۽ عالمن جون مزارُون ۽ مقبرا آهن. اهي مقبرا ڏسڻ لاءِ هتي پري پري کان سياح ايندا آهن.

انهن مقبرن ۾ ڪم آندل پٿر تي اُڪر جو سنو ڪم ٿيل آهي، مقبرن ۽ انهن جي ديوارن تي اُڪريل ڌار ڌار قسمن جي گل، شڪلين ۽ ڊزائينن کان سواءِ قرآن شريف جون آيتون پڻ اُڪريل آهن.

هن ٺڪريءَ تي پاڪستان سرڪار جي آثار قديمه کاتي جي آفيس ۽ مسافرخانو ٺهيل آهي. هتي ڊگري ڪاليج، ڊپٽي ڪمشنر جي آفيس ۽ ٻيون آفيسون پڻ آهن.

مشق

(الف)   هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- مڪلي ٽڪري ڪٿي آهي؟
2- مڪلي ٽڪري ڇا لاءِ مشهور آهي؟
3- مڪليءَ جي قبرستان ۾ ڪنهن جون ڪنهن جون مزارون ۽ مقبرا آهن؟
4- مڪليءَ تي پري پري ڪان سياح ڇو ايندا آهن؟

(ب)   صحيح ڳالهين تي (✓) نشان ڏيو ۽ غلط ڳالهين تي (X) نشان ڏيو:

1- مڪلي ٽڪريءَ ڪراچيءَ جي ويجهو آهي.
2- مڪليءَ تي سياح گهمڻ ايندا آهن.
3- مڪليءَ تي رهڻ لاءِ ڪابہ سهولت ڪانهي.

(ج) هيٺين لفظن جا جمع ٺاهيو، جيئن:

تڪري ———— تڪريون

مزار ———— ....

ديوار ———— ....

قبر ———— ....

شڪل ———— ....

(د) هيٺيان لفظ پڙهو ۽ ياد ڪريو:

اَچَڻ ———— اَچُ ———— اَچو

وَڃَڻُ ———— وَڃُ ———— وڃو

لِکَڻُ ———— لِکُ ———— لِکو

پَڙهڻ ———— پَڙهُ ———— پڙهو

هَلَڻ ———— هَلُ ———— هَلو

سَبق ڏهون

نُوري نِماڻي

سنڌ جي سَمي حاڪم ڄام تماچيءَ جي وقت ۾، نئي جي ويجهو، ڪينجهر ڍنڍ تي مهاڻا رهندا هئا. وَٽن نُوريءَ نالي، هڪ نينگري هوندي هئي، جنهن جي صورت ۽ سيرت جي ڪهڙي ساراهه ڪجي!

هڪ لڳا ڄام تماچي، ٻيڙيءَ ۾ چڙهي، ڪينجهر ڍنڍَ جو سير پئي ڪيو ته اوچتو سندس نظر وڃي، نوريءَ تي پيئي، هوءَ ڪيس گهڻو وڻي ويئي، جنهن ڪري مُهاڻن کان، نوريءَ جو سَڱ گهريائين. مُهاڻن جي ته الله ٻُڌي! هڪدم وڏي خوشيءَ سان قبول ڪيائون.

نوريءَ کي ڄام تماچي ڏاڍو پائيندو هو، پر تڏهن به نوريءَ جو مَنُ نه وڌيو. سدائين نياز ۽ نِوڙت سان هلندي هئي.

هڪ ڀيري نوريءَ جي نماڻائي ۽ نياز جي پَرک لهڻ لاءِ ڄام سيني راڻين کي چوائي موڪليو ته:”اڄ اوهان تيار ٿي ويهجو، دل جنهن کي چاهيو، تنهن کي پاڻ سان سير تي وٺي ويندس.“ سيني راڻين عمدا ويس وڳا ۽ هار سينگار ڪيا، پر نوري پنهنجو اَباڻو وڳو اوڍي، ويهي رهي. ڄام

جڏهن محلات ۾ آيو، تڏهن نوريءَ جو نياز ڏسي، ڏاڍو خوش ٿيو ۽ پاڻ سان سير تي وٺي ويس.
اسان کي گهرجي تہ سدائين نياز ۽ نِوڙت سان هلون.

مشق

(الف) ڏنگين مان لفظ چوندي خال ڀريو:

1- .... ڍنڍ تي مهاڻا رهندا آهن.
(ڪينجهر، منڇر، هاليجي)

2- ڄام تماچيءَ جي نظر وڃي .... تي پيئي.
(سَسئيءَ، مارئيءَ، نوريءَ)

3- نوري سدائين................. ۽ .... سان هلندي هئي.
(صبر ۽ توڪل، نياز ۽ نِوڙت، هٺ ۽ وڏائي)

4- ڄام تماچي................ گهراڻي جو حاڪم هو.
(ٽالپر، ڪلهوڙا، سما)

(ب) هيٺين لفظن جا ضد ڏيو:

ويجهو ____________________ ....

ساراهه ____________________ ....

چڙهي ____________________ ....

نِوڙت ____________________ ....

خوش ____________________ ....

(ج) هيٺيان لفظ ناهيو، جيئن:

رهڻ ____________________ رهيو

ٻُڌڻ ____________________ ....

موڪلڻ ____________________ ....

کِلڻ ____________________ ....

سَبق يارهون

سُهڻا تــارا

چرخ تي شام جو چمڪڻ وارا!
سُونهن سان پنهنجي ٻهڪَڻ وارا!

سُهڻي سُهڻي صورت تُنهنجي،
دل کي وَڻندَڙ مُورت تُنهنجي.

چَرخ جي جو اک جو آهين تارو،
چنڊ جو ننڍڙو ٻچڙو پيارو.

رات جي رونق تُون ٿو وڌائين،
واٽهڙن کي واٽ پَسائِين.

اَبر اچي تو، هاڻي لڪي وَڃُ!
راتِ جي اوٽَ ۾ جَلد ڇپِي وڃُ!

پهر پَڪو ويو رات جو گُذري،
هاڻي سُمهِي ڪَر ننڊڙِي مِنَڙي!

مشق

(الف) هينيان خال ڀريو:

- چرخ تي شام جو ....
  .... ڀڪڻ ورا.
- سهٽي سهٽي صورت تنهنجي
  .... مورت تنهنجي
- رات جي .... تون ٿو وڏائين
  واٺهڙن کي ....

(ب) هينين لفظن جون معنائون ڏيو، جيئن:

چرخ – آسمان
ڀڪڻ ....
مُورت ....
واٺهڙو............

(ج) هم قافيا لفظ لکو، جيئن:

چمڪڻ ________ ڀڪڻ
صورت ________ ....
تارو ________ ....
وڏائين ________ ....

(د) پڙهو ۽ ياد ڪريو:

ڀڪڻ ________ ڀَهَڪُ
چمڪڻ ________ چَمڪُ
وٽڻ ________ ونڊ
ڪپڻ ________ ڪَپ

سَبق ٻارهون

ڳئون

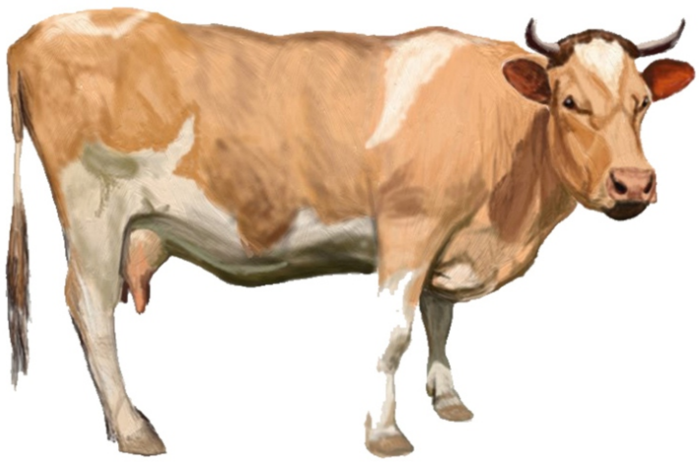

ڳئون گهرُو جانور آهي. ڪن جو رنگ اڇو، ڪن جو ڪارو ۽ ڪن جو ڳاڙهو ٿيندو آهي ۽ ڪي ڇِٽڪمريون به ٿينديون آهن.

صبح جو ڌنار، گهرن مان ڳئون ڪاهي، جهنگ ڏانهن ويندا آهن. ڏينهن جو جهنگَ ۾ ٻَنيُن مان چاري، پاڻي پياري، شام جو گهرن ۾ پهچائي ويندا آهن. رات جو ڳئن کي مالڪ چارو ڏيندا آهن.

ڳئون گهر ۾، جَنهن هنڌ ٻَڌجي، تنهن کي وَٿاڻُ چئبو آهي. اُها صبح ۽ سانجهيءَ کير ڏيندي آهي. کير پيئڻ کان سواءِ، چانهه ۾ به ڪَم ايندو آهي. اُن کي ڪاڙهي، مائو، برفي ۽ پيڙا به ناهبا آهن. کير کي ڄمائي، ڏڌ،نرو

ناهيندا آهن. ڏؤنري کي وِلوڙي، ان مان مَکڻ ڪڍندا آهن ۽ باقي جيڪي بَچي، تنهن کي ڏُڌُ چوندا آهن. مکڻ مان گِيهه بہ ٺهندو آهي.

ڳئون، ڳابا ۽ ڳابيون ڏيندي آهي. ڳابا جڏهن وڏا ٿين، تن کي ڏاند چئبو آهي. ڏاند، بيل گاڏيءَ ۾ بار ڍوئڻ ۽ زمين ۾ هَرَ ڪاهڻ لاءِ ڪم ايندا آهن.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- ڳئن جا رنگ ڪهڙا ٿيندا آهن؟
2- ڳئن کي چارڻ لاءِ ڪير ڪاهي ويندا آهن؟
3- کِير ڪهڙي ڪم ايندو آهي؟

(ب) صحيح ڳالهين تي (✓) نشان ڏيو ۽ غلط ڳالهين تي (X) نشان ڏيو:

1- ڳئون گهرو جانور ناهي.
2- ڌنار ڳئون ڪاهي جهنگ ڏانهن ويندا آهن.

3- ٻڪئون گهرن ۾ جنهن هنڌ ٻڌ بي آهي، ان کي طبيلو چئبو آهي.
4- اُها صبح ۽ سانجهي کير ڏيندي آهي.
5- کير مان برياني ٺهندي آهي.

(ج) هيٺين اسمن مان جمع جا واحد ۽ واحد جا جمع ٺاهيو:

واحد	جمع
گهر	....
اچو	....
....	گابا
گابي	....
ٻني	....
رات	....

(د) ڪن ٻه پنجن رنگن جا نالا لکو:

سَبق تيرهون

موٽر ۽ ريل گاڏي

هيءُ تکو موٽر آهي.
هِي تکا موٽر آهن.

موٽَرُ تکو هلي ٿو.
سَڀ موٽَرَ تکا هلن ٿا.

هيءَ تکي گاڏي آهي.
هِي تکيون گاڏيون آهن.

گاڏي تکي هلي ٿي.
ريل گاڏي تکيون هلن ٿيون.

آءٌ ڊِرو هلان ٿو.
آءٌ ۽ اسلم ڊِرا هلون ٿا.

اسين ڊِرا هلون ٿا.
اسين موٽر ۽ ريل گاڏيءَ کان ڊِرا هلون ٿا.

مشق

(الف) هيٺيان خال ڀريو:

1. هيءُ.......... موٽر آهي.	تکو- تکا
هي............موٽر آهن.	
2. .... تکو هلي ٿو.	موٽرُ- موٽرَ
............تکا هلن ٿا.	
3. گاڏي تکي	هلي ٿي- هلن ٿيون
گاڏيون تکيون	
4. .... تکو هلان ٿو.	آءٌ — اسين
.... تکا هلون ٿا.	

(ب) هيٺيان جملا ٺاهيو:

	سياڻا ڇوڪرا— سياڻو ڇوڪرو	آهي— آهن
آءٌ— اسين	چڱيون ڇوڪريون— چڱي ڇوڪري	آهين— آهيو
تون— توهين		آهيان— آهيون
هُو— هُوءَ		

(ج) هيٺيان جُملا ڪاپيءَ ۾ لکو ۽ ياد ڪريو:

آءٌ لکان ٿو. — اسين لکون ٿا
تون لکين ٿو. —توهين لکو ٿا
هو لکي ٿو. — هو لکن ٿا.

آءٌ لکان ٿي — اسين لکون ٿيون
تون لکين ٿي — توهين لکو ٿيون
هُوءَ لکي ٿي — هُو لکن ٿيون.

سَبق چوڏهون

اَنڌو فَقير

”ابا هيءُ ڪير آهي؟“

”بابا، هيءُ انڌو فقير آهي، هن ڪي بازار ۾ بيٺل ڏٺم، ويچارو بيٺو رهيو، پر ڪنهن بہ هن ڏانهن نہ نهاريو. مون ڪي مٿس رحم آيو ۽ کيس گهر وٺي آيس.“

”فقير سائين، تون ڪير آهين؟“

”سائين، مان هڪ جَڏو آهيان. بازار ۾ بيٺو هُئس تہ مَن ڪجهہ ملي. پر ڪنهن بہ ڪجهہ نہ ڏنو. ڏٽي، اوهان جي نينگر کي خوش رکي. مون کي هٿ وٺي آيو ۽ ماني ڏنائين.“

”شاباس پُٽَ! هيڻن جي مدد ڪرڻ ۽ بُکين کي مانِي کارائڻ، ثواب جو ڪم آهي. ڏس فقير توکي ڪيئن نہ پيو دعائون ڪري!“

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- ڇوڪري بازار ۾ ڪنهن کي ڏٺو؟
2- ڇوڪرو فقير کي ڪيڏانهن وٺي ويو؟
3- ڇوڪري جي پيءُ فقير کان ڇا پڇيو؟
4- فقير ڇا چيو؟

(ب) هيٺيان خالَ ڀريو، جيئن:

لکڻ	________	لکُ	________	لکندو
ڊوڙڻ	________	......	________	....
ڏسڻ	________	......	________	....
ڪٽڻ	________	......	________	....
جَهلڻ	________	جهل	________	جهليندو
ٺاهڻ	________	......	________	....
هٺائڻ	________	......	________	....
ڀرڻ	________	......	________	....

(ج) هيٺيان لفظ پنج پنج ڀيرا لکو:

اڄ سڀاڻي - ڪالھ	سومر، اڱارو، اربع، خميس، جمع، ڇنڇر، آچر	آهي، هو، ٿيندو، ايندو.

سَبق پندرهون

وَطن جي حُبّ

وطن جي مُحبّت جي آ، هيءَ نشاني.
تہ کنهن کي نہ سمجهون سَندس مَٽُ ۽ ثاني.

پنهنجي لاءِ سَمجهونس جانِبُ ۽ جانِي،
مَٿس جانِ صدقي ڪَريُون ۽ جوانِي.

پَنهنجي ديسَ جو ويس پوشاڪ پَهريون،
نہ ديسي شين جهڙيُون پانيون ڪي ٻهريون.

وطن جي رهاڪن کي ٿو ڀاءُ ڀانيان،
وطن کي ٿو پنهنجي مِٽي ماءُ ڀانيان.

نہ ڪنهن ۾ بہ ڪو ڀيدُ ۽ ڀاءُ ڀانيان،
انهيءَ ۾ ئي ٿو ساز ۽ ساءُ ڀانيان.

وطن جي محبت جي آهي تقاضا،
رهون پاڻ ۾ گڏجي سڀ جڻ سَڳا ڀا.

- حڪيم فتح محمد سيوهاڻي

مشق

(الف) هينئين سوالن جا جواب ڏيو:

1- وطن جي محبت جي ڪهڙي نشاني آهي؟
2- شاعر ڪهڙي ديس جي پوشاڪ پائڻ لاءِ چوي ٿو؟
3- اسان کي پنهنجي وطن لاءِ ڇا ڪرڻ گهرجي؟

(ب) هيٺين لفظن جا هم قافيا لفظ ڏيو:

نشاني ____________
جاني ____________
ياءُ ____________

(ج) هيٺيان لفظ پنج پنج ڀيرا لکو:

جوان ____________ جواني
نشان ____________
بيمار ____________
دوست ____________
ديس ____________

(د) ڪن ۽ پنجن پڪين، پنجن ميون ۽ بدن جي پنجن عضون جا نالا لکو:

سَبق سورهون

مــورُ

مورُ هڪ تمام سُهڻو پکي آهي. سندس ڳچي ڏگهي ۽ نيري رنگ جي ٿيندي آهي. هن جي مٿي تي هڪ چوٽي ٿيندي آهي، جنهن کي ڪَلنگي چئبو آهي. انهيءَ ڪري هن جو مٿو ڏاڍو سهڻو ڏسڻ ۾ ايندو آهي.

مور جو پُڇ ڏگهو ٿيندو آهي، جنهن ۾ تمام سهڻا کنڀ هوندا آهن. هر هڪ کنڀ تي گول ٽِڪي اٿس، جنهن ۾ پيلو، سائو ۽ نيرو رنگ هوندو آهي. انهن ٽِڪين جي ڪري، مور جي کنڀن ۾ ڏاڍي سُونهن ٿئي ٿي.

مور جي ماديءَ کي ڏيلَ چئبو آهي. جڏهن مورُ خوشيءَ ۾ ايندو آهي، تڏهن نَچَڻَ لڳندو آهي ۽ پنهنجا پُڇَ وارا کنڀَ اُڀا ڪري، ٽيڙيندو آهي، ٽڙيل کنڀَ، وِڃڻي وانگر ٿي بيهندا آهن ۽ مور کي وڏيڪ سهڻو بڻائيندا آهن.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- مور جي ڳچيءَ جو رنگ ڪهڙو ٿيندو آهي؟
2- مور ڪڏهن نچندو آهي؟
3- مور جي ماديءَ کي ڇا چئبو آهي؟

(ب) هيٺين لفظن جي معنيٰ ڏيو:

چوٽي – ڍيل – سُونهن – ڪنپ.

(ج) خال پريو:

1- گهوڙي .... پاڻي پيار
2- پيالي .... شربت وجهه
3- هن قلم .... ڪاپيءَ ...... لک
4- پٽ .... گهگهي ڪڻ
5- پٽ .... ڪتاب ڪڻ
6- اسلم .... پينسل وٺ

کي
کان
۾
مان
وٽ
وٽان
تي
تان
سان

سَبق سَترهون

لِڪ لِڪوٽي راند

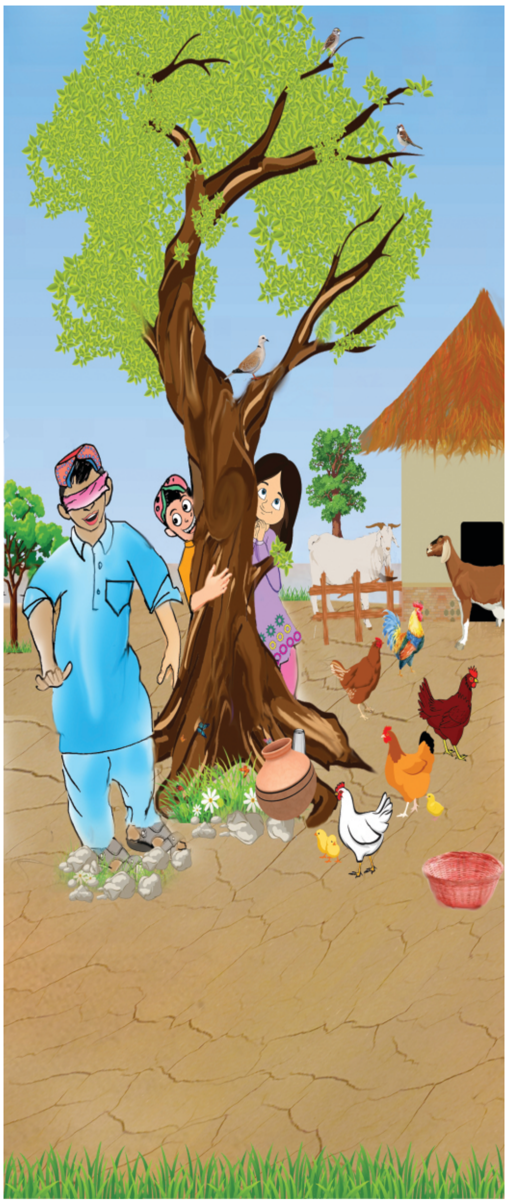

اَچو تہ لِڪَ لڪوٽي راند ڪريون.

اَسلمَ، تُون هِت بيهُہ،

هِيءُ پِڙُ آهي.

هن ڪپڙي سان پنهنجون اکيون ٻَڌُ.

اسين سڀ وڃي ٿا لِڪون.

تُون اسان کي ڳول.

افضلَ، تون ڪُوڪَ ڪَر

اِجهو هُو اسان کي پيو ڳولي.

اَعظم ڪاپي پيو!

چڱو، سليم، هاڻي تون اکيُون ٻَڌ،

هاڻي تون آڳَ ڏي.

مشق

(الف) هينيان خال پريو

1- اچو تہ لِڪَ لڪوٽي .... ڪريون.
2- هيءُ .... آهي.
3- هن .... سان پنهنجون .... ٻَڌ.
4- تون اسان کي ....
5- هاڻي تون .... ڏي.

(ب) هينيان لفظ لکي ڏيکاريو:

لِڪ لڪوٽي- پِڙَ- ٻِول- ڪاپي- ٻُوٽ- آڳَ.

(ج) هينين لفظن جا ضد چونڊيو:

1- اچو (وڃو- گهمو- ڊوڙو)
2- بيهُ (ويهُ- اُٿُ- سُمهہ)
3- ٻَڌُ (ڏِسُ- ڪول- ٺاهہ)
4- ڏي (وٺ- سَٽِ- مار)

سَبق ارڙهون

هاري

هاري پيارا جوانَ سَگهارا،
مُلڪ مِني جا جيءَ جيارا.

مَهلَ ملي ٿئي پاڻ مَلهائج،
مِحنتَ جا ڪي، مِينهَن وسائج.

تنهنجي محنت لائي رَنگُ،
ڏکَ وڃن، ٿِئي سُک جو سَنگ.

سَلي سَلي جي ڪر سَنيارَ،
ڪَٽي مَنجهان ٿين ڪيچَ خَرارَ.

تُنهنجي محنت مُلڪَ جو مانُ،
شال جيئين تون هاري جوان.

مشق

(الف) شاعر، هاريءَ کي جيڪي چوي ٿو سو پنهنجن لفظن ۾ ٻڌايو:

(ب) هيٺين لفظن جي معنيٰ ڏيو:

سگهارا- مهل- سڪ- ڳڻ.

(ج) خال ڀريو:

پڙهڻ	________	پڙهه	________	پڙهو
لکڻ	________	....	________	....
پچڻ	________	....	________	....
ڊوڙڻ	________	....	________	....

(د) هيٺين لفظن جا ضد ڏيو، جيئن:

مِٺو	________	ڪؤڙو	________	....
جوان	________	....	________	....
سگهارو	________	....	________	....
ڪٽي	________	....	________	....
ڏک	________	....	________	....

ڀاڄين ۽ ميوا

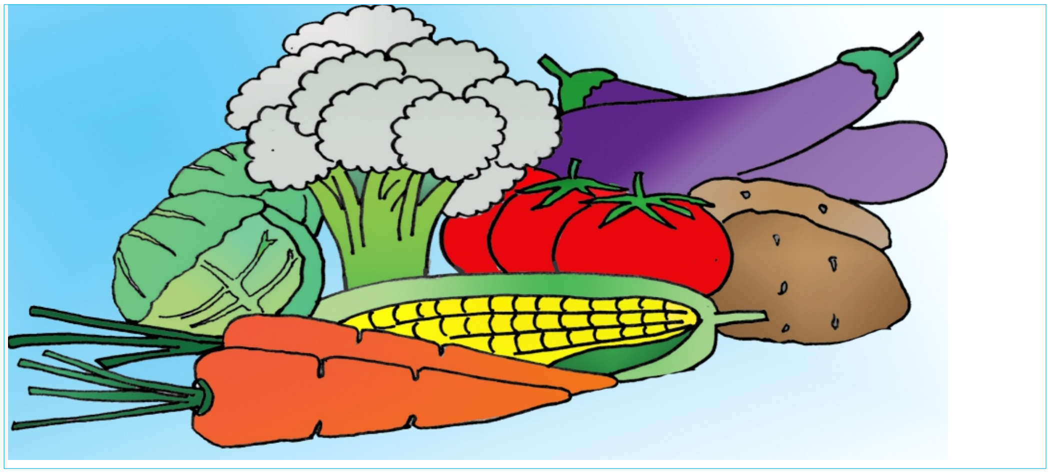

الله تعاليٰ انسان لاءِ ڪيترين ئي نعمتون پيدا ڪيون آهن. جن ۾ ڀاڄيون ۽ ميوا به اچي وڃن ٿا.

ڀاڄين توڙي ميون لاءِ، سٺي زمين جي ضرورت آهي ۽ پاڻي به جهجهو هجي.

ڀاڄيون هر موسم ۾ ٿين ٿيون: اونهاري جو ڀينڊيون، توريون، ڪريلا، ڪَدُو، لوڙڪ، ميها ۽ مرچ ٿين. سياري جو بند گوبي، گُل گوبي، گوگڙو، گجَر، موريون، پٽاٽا، ٽماٽا، ٿومَ، بصر، واڱڻ ٿين. ڪٿي وري ٻهه به ٿين.

ميون جي به موسم ٿيندي آهي. اونهاري جو اَنبَ، کجور، ڦاروا، ليما ۽ تُوتَ، انگور ۽ زردالو ٿين. سياري ۾ وري ٻير، موسميون، نارنگيون، زيتون ۽ ڪيوڙي جون ڦريون ٿين.

ڀاڄين ۽ ميون ۾ طاقت رکيل آهي، جن جي کائڻ سان، انسان سگهارو ٿئي ٿو. ڪيتريون ڀاڄيون ۽ ميوا ته بيمار جي خاص خوراڪ آهن.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- الله تعاليٰ اسان جي ڪائڻ لاءِ ڇا پيدا ڪيو آهي؟
2- اونهاري جون ڪهڙيون ڀاڄيون آهن؟
3- سياري جون ڪهڙيون ڀاڄيون آهن؟
4- اونهاري ۾ ڪهڙا ميوا ٿين؟
5- سياري ۾ ڪهڙا ميوا ٿين؟

(ب) هيٺيان جملا ٺاهيو:

(مان)________ مون	ڪتابُ- ڪتابَ	ورتي- ورتيون/ورتو- ورتا
(اسين______) اسان	ڪاپي- ڪاپيون	پڙهي- پڙهيون/پڙهيو- پڙهيا
(تون______) تو	پينسل- پينسلون	لکي- لکيون/لکيو- لکيا
(توهين____) توهان	رَٻڙُ- رَٻڙَ	پڇيو- پڇيا
(هو________) هن	قَلَمُ- قَلّمَ-	ڏنو- ڏنا
(هُو________) هنن	لفظُ- لفظَ	
	سوالُ- سوالَ	
	جوابُ- جوابَ	

ڪَمُ ڪار

خاني مان ڪتابُ ڪَڍُ.

ڪِيسي ۾ قَلَمُ وِجُهه.

ڪُرسيءَ تان ٿُوالُ ڳَڻُ.

اَسلمَ ڪان پين وَٺُ.

ميز تي چاڪُ رَکُ.

بورڊِ صاف ڪَر.

بورڊِ تي چاڪَ سان لِکُ.

چاقُوءَ سان ڪِلڪ گهڙِ.

قَلَمَ سان ڪاپيءَ تي لِکُ.

افضلَ کي ڪتاب ڏي.

اُستاد کي سَلامُ ڪَر.

اعظم سان هَٿُ ملاءِ.

هاڻي گِهندُ هَڻُ تہ،

ٻار گھر وڃن.

مشق

(الف) هيٺيان خال ڀريو:

1- خاني .... رول وڃُھ

2- ميز .... ڪتاب رکُ

3- اڪبر .... ڪاپي ڏي

4- ڪَٻَٽ .... ڪپڙا ڪَڍُ

5- اسلم .... پينسل وَٺُ

6- دريءَ .... بوٽ هٽاءِ

ڪي- ۾- مان

ڪان- تي

وٽان

(ب) نوان لفظ ٺاهيو، جيئن:

خانو ________ خاني

ڪيسو ________ ....

گهوڙو ________ ....

ڇوڪرو ________ ....

(ج) هيٺيان لفظَ پنج پنج ڀيرا لکو:

ٻَرَڻُ — لِکَڻُ — وَڏَڻُ — وِجهڻُ — ڪٽَڻُ

(د) ٻارو! ڪلاس روم ۾ اوهان ڪهڙيون ڪهڙيون شيون ڪٺي ويندا آهيو، تن جا نالا لکو: